

KONKURSNI ZADATAK

KONKURS ZA IDEJNO RJEŠENJE UREĐENJA I REVITALIZACIJE SPOMENIKA PRIRODE “PARK ŠUMA GORICA” U PODGORICI

Glavni grad Podgorica
Ul. Njegoševa, br. 13, Podgorica
Crna Gora
www.podgorica.me

SADRŽAJ:

1. UVOD I KONTEKST	3
2. PREDMET I CILJEVI KONKURSA	3
3. OPŠTE KARAKTERISTIKE PROSTORA	5
3.1. Zahvat konkursa.....	5
3.2. Prirodne i pejzažne karakteristike Spomenika prirode Park šuma Gorica.....	6
3.3. Zone i režimi zaštite Spomenika prirode – izvod iz Plana upravljanja za Spomenik prirode „Park šuma Gorica“ za period 2024-2029.....	8
3.4. Društveni značaj Spomenika prirode “Park šuma Gorica”	11
3.5. Podaci iz prostorno-planske dokumentacije	12
3.6. Upoznavanje sa lokalnim prirodnim uslovima i ekosistemom.....	12
4. KONKURSNI ZADATAK.....	12
4.1. Konceptualni okvir i dizajn principi	12
4.2. Posebni programski uslovi i preporuke	14
4.2.1. Zone park-šume Gorica – predloženi sadržaji po zonama.....	14
4.2.2. Mreža staza i ulazi u Park-šumu Gorica	15
4.2.3. Pošumljavanje i rekultivacija	16
4.2.4. Signalizacija, urbana oprema i materijalizacija	16
4.2.5. Propisi i preporuke za projektovanje.....	17

1. UVOD I KONTEKST

Spomenik prirode "Park šuma Gorica" predstavlja najveću i najznačajniju urbanu zelenu površinu i kardinalan element zelene infrastrukture šireg konteksta urbanog predjela Podgorice. Brdo Gorica (nadmorska visina oko 130 m) se nalazi na sjeveroistočnom obodu centralne zone grada, na svega 600 m od glavnog gradskog trga. Zahvata prostor od oko 105 ha sa obimom granice oko 5,3 km. Sa svih strana okruženo gradskim naseljima, brdo Gorica decenijama pruža građanima mogućnost odmora i boravka u prirodi kroz rekreaciju, šetnju, sport, te kulturne i edukativne sadržaje.

Park šuma Gorica je zaštićeno prirodno dobro. Skupština Glavnog grada donijela je Odluku o proglašenju Spomenika prirode „Park šuma Gorica“ („Sl. list CG“ – opštinski propisi“, 31/2022). Upravljač područja je Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice, u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode („Sl. list CG“, br. 54/2016, i 18/2019 i 84/24). Na osnovu Studije zaštite izrađen je i usvojen Plan upravljanja spomenikom prirode „Park šuma Gorica“ 2024-2029, koji definiše viziju, aktivnosti i mjere upravljanja.

Pravni osnov za donošenje Odluke sadržan je u odredbama člana 62 uređenju prostora Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata („Sl. list CG“, br. 019/25, 028/25, 049/25), člana 6 Pravilnika o načinu i postupku raspisivanja i sprovođenja javnog konkursa za idejno arhitektonsko rješenje („Sl. list CG“, br. 19/18), člana 100 stav 1 tačka 20 Statuta Glavnog grada („Sl. list CG – o.p.“, br. 8/19), kao i aktivnost 1.1.2. iz Akcionog plana u Planu upravljanja za spomenik prirode „Park šuma Gorica“ za period 2024-2029.

U poslednjih petnaestak godina park šuma Gorica suočila se sa teškim izazovima degradacije usljed požara i spontanog i nekontrolisanog razboja vegetacije. U 2021. godini brdo je zahvatio veliki požar koji je uništio oko 21 ha šumske površine. Posljedice požara i dalje su vidljive na dijelovima terena, posebno na sjevernim, istočnim i zapadnim padinama. Nakon požara došlo je i do ekspanzije invazivnog bagrema na opožarenim površinama, naročito na jugoistočnim padinama vršnog dijela.

Ovaj međunarodni konkurs obuhvata Spomenik prirode „Park šuma Gorica“, sa ciljem dobijanja najboljeg idejnog rješenja njenog uređenja i revitalizacije. Pred učesnike se postavlja zadatak da kroz kreativna, stručna i prirodi prilagođena rješenja odgovore na ključne izazove predstavljene u konkursnom zadatku.

2. PREDMET I CILJEVI KONKURSA

Predmet konkursa je izrada idejnog pejzažnog i urbanističkog rješenja uređenja i revitalizacije područja Spomenika prirode „Park šuma Gorica" u Podgorici. Idejno rješenje treba da ponudi cjelovitu konceptualnu viziju razvoja, uređenja i korišćenja park-šume, koja će poslužiti kao osnov za detaljnu razradu kroz glavne projekte i faznu realizaciju.

Spomenik prirode „Park šuma Gorica“ sagledava se kao rezilijentna park-šuma i ključni čvor zelene infrastrukture Podgorice — prostor koji povezuje ekološku obnovu i javnu upotrebu, i koji manifestuje savremeni pejzažno-urbanistički pristup u obnovi prirodne harmonije urbanog okruženja i adaptaciji na klimatske promjene. Iz te vizije proističu strateški ciljevi konkursa.

Strateški ciljevi

1. **Ekološka obnova i rezilijentnost.** Revitalizacija narušenog ekosistema Gorice obnovom vegetacije poslije požara, očuvanjem biodiverziteta i uspostavljanjem stabilnog i rezilijentnog šumskog ekosistema, sposobnog da se samoodržava i prilagođava klimatskim promjenama.
2. **„Park šuma Gorica“ kao najznačajniji element zelene infrastrukture.** Pozicioniranje Spomenika prirode kao nosećeg elementa Sistema zelenila Podgorice i prepoznatljive zelene cjeline grada, čije uređenje jača ekološku i rekreativnu vrijednost čitavog sistema.
3. **Integracija u urbanu matricu i zelenu infrastrukturu grada.** Uspostavljanje ekološke i funkcionalne konektivnosti park-šume sa okruženjem, uz uvažavanje topografije i karakterističnih vizura ka gradu i okolini, kako bi se ostvario skladan i čitljiv odnos između prirodnog područja i urbanog tkiva.
4. **Inkluzivnost, pristupačnost i društvena kohezija.** Planiranje sadržaja i uređenja prema principima univerzalnog dizajna, čime se park-šuma čini dostupnom širokom spektru korisnika i postaje višefunkcionalni prostor za rekreaciju, edukaciju i kulturu tokom cijele godine.
5. **Predioni karakter i kulturno nasljeđe.** Očuvanje i unapređenje karaktera predjela kroz usklađivanje intervencija sa prirodnim, vizuelnim, kulturnim i ambijentalnim osobenostima prostora, uz vrednovanje kulturno-istorijskih spomenika i simbolike brda kao identitetske tačke Podgorice.

Predložena rješenja treba da demonstriraju:

- Jasnu konceptualnu i prostornu hijerarhiju;
- Ekološku osjetljivost i niskointenzivne intervencije;
- Dugoročnu održivost i mogućnost fazne realizacije;
- Ravnotežu između programskih sadržaja i očuvanih prirodnih zona;
- Prostornu i funkcionalnu koherentnost.

Od učesnika se očekuje vizija transformacije predmetnog prostora u prirodnu oazu koja poštuje duh mjesta i autentičan karakter predjela. Ne planirati nametljive izgrađene strukture, intenzivnih boja i modernih materijala; prednost imaju sadržaji i aktivnosti koji podstiču povezanost sa prirodom i podržavaju lokalni ekosistem.

3. OPŠTE KARAKTERISTIKE PROSTORA

3.1. Zahvat konkursa

Brdo Gorica se nalazi na sjeveroistočnom obodu centralne gradske zone Podgorice, okruženo sa svih strana izgrađenim gradskim naseljima. Predstavlja izolovanu zelenu oazu i element zelene infrastrukture, koji se izdiže iz ravničarske kotline – najviša tačka doseže oko 130 metara nadmorske visine, dok je podnožje na ~40 m, što znači da Gorica dominira gradom sa visinskom razlikom od ~90 m. Ukupna površina spomenika prirode iznosi približno 1,03 km² (102,67 ha), sa obimom granice oko 5,3 km.

Zahvat konkursa obuhvata katastarske parcele 1745/2, 1942, 1989, 1990, 2070/1, 2071, 2095/1, 2095/2, 2124, 2126/2, 2126/3, 2126/4, 2146/1, 2146/4, 2146/5, 2147/1, 2147/2, 2148/1, 2148/2, 2149/1, 2149/11, 2150, 2151/1, 2151/2, 2152, 2153, 2154, 2155/3, 2156/1, 2198/1, 2200/3, 2200/4, 2200/5, 2201, 2202/1, 2202/5, 2202/6, 2269/2, 2269/5, 2280/1, 2280/3, 2280/6, 2281, 2282, 2283/1, 2283/3, 2388/1, 2589, 2590/3, 2594/1, 2594/19, 2595, 2596, 2597, 2599, 2600/1, 2601/1, 2601/164, 2601/165, 2601/6, 2601/7, 2602, 2603/1, 2603/16, 2603/17, 2603/175, 2603/2, 2603/20, 2603/27, 2603/3, 2603/46, 2603/47 i 2603/48 KO Podgorica II, (Slika 1).

Slika 1. Zahvat Konkursa

3.2. Prirodne i pejzažne karakteristike Spomenika prirode Park šuma Gorica

Park šuma Gorica predstavlja zaštićeno područje prirode u centralnom dijelu Podgorice, izuzetno značajno kako sa stanovišta očuvanja biodiverziteta, tako i sa aspekta predionih, kulturno-istorijskih i društvenih vrijednosti. Brdo Gorica je gradska park-šuma vještačkog porijekla, formirana sadnjom tokom druge polovine XX vijeka i kontinuirano dopunjavana do danas. Učesnici konkursa ovo područje treba da razumiju ne samo kao zelenu površinu, već i kao vrijedan i dinamičan ekosistem, vidikovac, mjesto kolektivnog pamćenja i kičmu zelenog sistema grada.

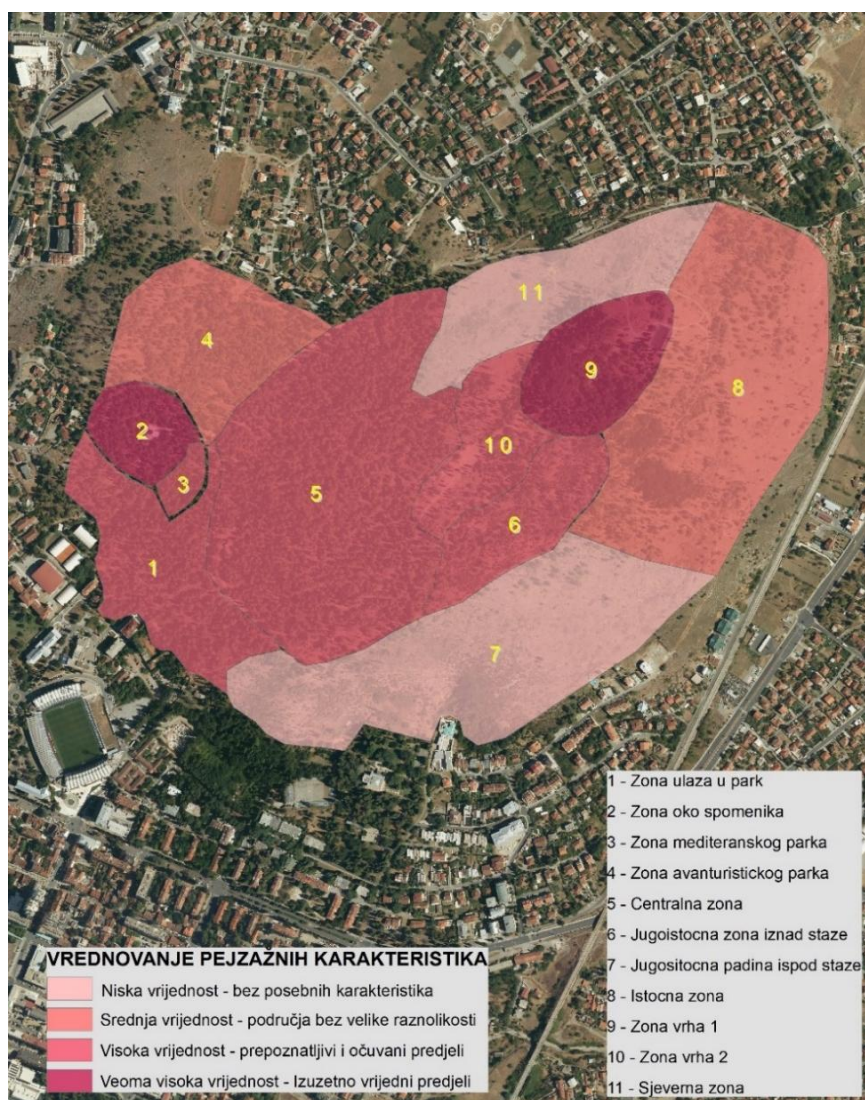
Klimatogeno, područje pripada pojasu kserotermnih lišćarsko-listopadnih hrastovih i grabovih šuma reda *Quercetalia pubescentis*. Primarni tip vegetacije, danas sačuvan samo u fragmentima, predstavljala je asocijacija *Quercetum trojanae montenegrinum*, sa dominantnom vrstom *Quercus trojana* i pratećim vrstama *Carpinus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Quercus pubescens*, *Pistacia terebinthus*, *Phyllirea media*, *Paliurus spina-christi*, *Acer monspessulanum*, *Punica granatum* i *Juniperus oxycedrus*. Današnjom slikom dominira sastojina alepskog bora (*Pinus halepensis*) i čempresa (*Cupressus sempervirens*) vještačkog porijekla, dok se sporadično javlja i prirodno samopodmlađivanje. Posebnu vrijednost imaju pojedinačni primjerci *Pinus pinea* u zoni vrha, kao i ostaci autohtonih sastojina *Quercus trojana*, vrste sa smanjenim arealom na području Podgorice.

Gorica predstavlja stanište za više od 400 taksona ranga vrste i podvrste, zbog čega ima i karakter jedinstvenog botaničkog objekta od edukativnog značaja. Na području Spomenika prirode evidentirano je više strogo zaštićenih i rijetkih vrsta gljiva (*Geastrum fimbriatum*, *Geastrum nanum*, *Hygrocybe spadicea*, *Omphalotus olearius*, *Sarcosphaera coronaria*, *Tulostoma brumale*, *Pleurotus eryngii*, *Pseudobubovivia benkertii* i druge), pri čemu je samo brdo *locus classicus* za vrstu *Pseudobubovivia benkertii*. Otvorena travnata staništa imaju poseban značaj jer na njima opstaju rijetke vrste vezane za biljku *Eryngium campestre*, te ih je neophodno održavati redovnim košenjem i sprječavati zarastanje.

U pejzažnom smislu, prostor je u Studiji zaštite (zoniranje izvršeno prije požara 2022. godine) podijeljen na jedanaest predionih cjelina sa različitim karakterom i vrijednošću (Slika 2):

- Zona 1 – Zona ulaza u park (kod crkve sv. Đorđa): odlikuje je veća florna raznolikost, pored alepskog bora i čempresa prisutni su *Celtis australis*, *Gleditsia triacanthos*, *Fraxinus ornus*, *Quercus pubescens*, *Punica granatum*, *Melia azedarach* i *Morus alba*.
- Zona 2 – Zona oko "Spomen-grobnica palih heroja": dominiraju alepski bor i čempres, sa primjercima kedra (*Cedrus* sp.) i samoniklim *Fraxinus ornus*, te sadnicama *Quercus ilex* iz akcija pošumljavanja.
- Zona 3 – Mediteranski vrt: javno-edukativni park otvoren 2018. godine, sa raznolikim mediteranskim vrstama (*Ligustrum*, *Laurus*, *Pinus halepensis*, *Cupressus sempervirens*, *Quercus ilex*, *Punica granatum*, *Viburnum tinus* i druge).
- Zona 4 – Zona avanturističkog parka (sjeverozapad): povijena stabla pod uticajem sjevernog vjetrova, prekinut sklop, mjestimično prisutne i neadekvatno unesene vrste.

- Zona 5 – Centralna zona: monodominantna sastojina starijih stabala *Pinus halepensis*, sa rijetkim podmlatkom čempresa u prizemnom spratu.
- Zone 6 i 7 – Jugoistočna zona iznad i ispod staze: pod jakim degradacionim uticajima i posljedicama više požara, sa formiranjem progala; mjestimično podmladne jezgre alepskog bora kao pirofilne vrste, kao i *Quercus trojana*, *Quercus pubescens*, *Ficus carica* i *Celtis australis*.
- Zona 8 – Istočna zona: gusti mladi sklop alepskog bora i čempresa nakon prirodnog podmlađivanja.
- Zona 9 – Zona vrha 1: najreprezentativnija i ekološki najstabilnija zona, sa dominacijom *Pinus pinea* uz *Quercus pubescens*, *Quercus trojana* i *Fraxinus ornus*; prostor sa posebnom dendrološkom vrijednošću.
- Zona 10 – Zona vrha 2: ravan teren sa travnatim proplancima, žbunastim formacijama i šumom raskinutog sklopa, sa značajnim podmlatkom čempresa.
- Zona 11 – Sjeverna zona: prostor većim dijelom bez nadstojnih stabala, sa podmladnim jezgrima *Quercus trojana* na istoku i *Pinus halepensis* na zapadu.

Slika 2. Vrednovanje pejzažnih karakteristika

Veliki požar iz 2021. godine, kao i kasnija opožarivanja, zahvatili su preko 20 hektara, naročito u zonama 7–11, što je bitno promijenilo izgled i ekološko stanje tih djelova park-šume. Zbog toga je revitalizacija opožarenih površina jedan od ključnih izazova konkursnog zadatka. Pored ekoloških vrijednosti, Gorica ima izraženu mikroklimatsku ulogu – kao štit od sjevernog vjetrova zimi i kao ostrvo nižih temperatura ljeti – te višestruke socijalne i zdravstvene funkcije: prostor za rekreaciju, edukaciju, kontemplaciju, a istovremeno i mjesto identitetski značajno za grad.

Razumijevanje ovih prirodnih, ambijentalnih i predionih slojeva treba da bude polazna osnova za sve projektantske odluke u okviru konkursa, kako bi predložena rješenja unaprijedila postojeće vrijednosti, a istovremeno minimalizovala intervencije u najosjetljivijim zonama.

3.3. Zone i režimi zaštite Spomenika prirode – izvod iz Plana upravljanja za Spomenik prirode „Park šuma Gorica“ za period 2024-2029

U okviru Spomenika prirode određuju se dvije zone zaštite – zona zaštite II i zona zaštite III i zaštitni pojas (Napomena: pogledati mapu Grafički prikaz granica spomenika prirode „Park šuma Gorica“, izvor: Studija zaštite) (Slika 3).

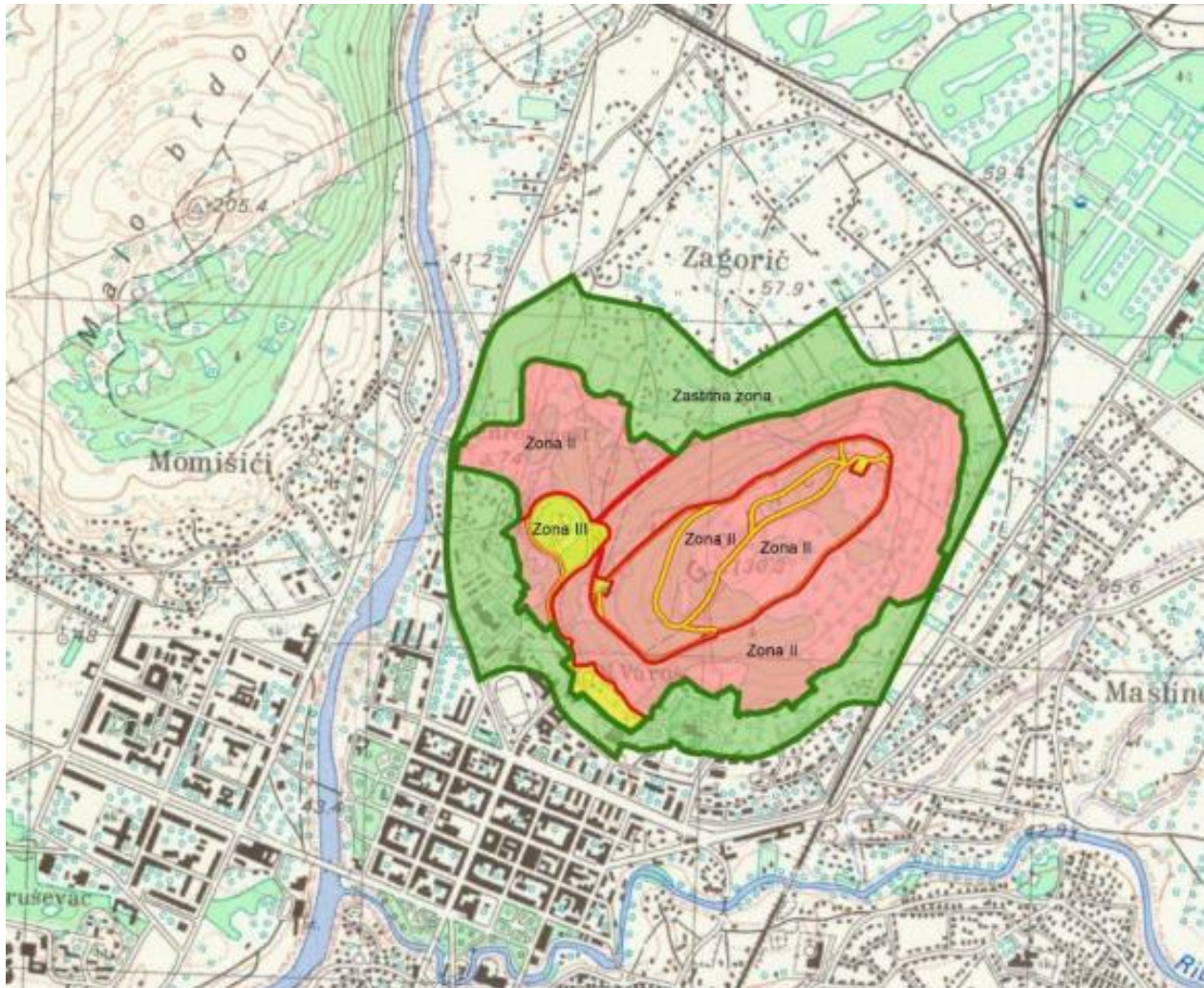
Zona zaštite II – aktivna zaštita obuhvata šumu alepskog bora (*Pinus halepensis* Miller) i čempresa (*Cupressus sempervirens* L.) sa izuzetnim primjercima bora pinjola (*Pinus pinea* L.) i makedonskog hrasta (*Quercus trojana* Webb), kao i obodni dio brda Gorica, blago nagnute platoe koji izgrađuju uniformno sušne travnate zajednice, travnata staništa. Ova zona je definisana Natura staništima 9540 – mediteranske šume termofilnih borova, 62A0 - Istočno submediteranski suvi travnjaci (*Scorzoneretalia villosae*) i 6220 - *Pseudostepe* sa travama i jednogodišnjim biljkama klase Thero-Brachypodietea.

Cilj aktivne zaštite (zona zaštite II) podrazumijeva moguće intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja stanja zaštićenog prirodnog dobra, kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti staništa, populacija i ekosistema. U zoni zaštite II dozvoljeno je sprovoditi sanitarno-higijenske uzgojne mjere koje doprinose unapređenju prostora. Mjere njege i zaštite šuma u vidu prorednih i sanitarnih sječa sprovode se u skladu sa smjernicama za rekonstrukciju i uređenje Park šume Gorica datih u Studiji zaštite.

Dozvoljene aktivnosti u zoni zaštite II su:

- kontrolisana naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- markiranje staza i postavljanje infrastrukture za posjetioce;
- oblici rekreativnog turizma koji ne ugrožavaju vrijednosti zaštićenog dobra odnosno ove zone zaštite (rekreacija, pješačenje i sl.);
- zaštitne, sanacione i druge neophodne mjere za potrebe zaštite područja;
- introdukcija autohtonih vrsta od strane ovlaštene institucije;
- rekultivacija devastiranih površina vršiti u skladu sa smjernicama za rekonstrukciju i uređenje park šume Gorica datih u Studiji zaštite;

- sprovođenje odgovarajućih protivpožarnih mjera u skladu sa mjerama i preporukama za zaštitu od požara; održavanje kapilarnih protivpožarnih staza (staze za prilaz vatrogasnim kamionima);
- izvođenje radova na sanaciji i revitalizaciji degradiranog prostora, a na osnovu smjernicama za rekonstrukciju i uređenje park šume Gorica;

Slika 3. Geografski položaj Spomenika prirode sa zonama zaštite

Zona zaštite III - održivo korišćenje, obuhvata prirodne vrijednosti izmijenjene ali ne u tolikoj mjeri da ugrožavaju funkcionisanje ustaljenih funkcionalno - ekoloških veza u prirodnom dobru i istoj pripadaju djelovi park šume na kojima se nalaze crkva Sv. Đorđa sa pripadajućim zemljištem, kompleks "Spomenika-grobnica palih heroja" i Mediteranskog vrta, Avanturistički park sa pratećim sadržajima, objekti komunalne infrastrukture sa okruženjem, sportski teren sa okruženjem i izgrađene asfaltne staze sa pojasom u širini od 2 m od krajnjih ivica staza, sa obje strane.

Zona zaštite III – održivo korišćenje odnosi se na zaštitu predjela, te zaštitu biodiverziteta i pejzažnih vrijednosti. Održivo korišćenje podrazumijeva selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog prirodnog dobra, uređenje objekata kulturno-istorijskog naslijeđa i tradicionalne

arhitekture, unaprjeđenje infrastrukture usklađene sa potencijalima i kapacitetima zaštićenog prirodnog dobra, naročito u dijelu sportsko-rekreativnog i drugih oblika turizma.

Dozvoljene aktivnosti u zoni zaštite III su:

- revitalizacija postojećih sportsko rekreativnih sadržaja koja će biti uklopljena u ambijentalne vrijednosti područja, biti određene gabaritnosti i priključeni na komunalnu mrežu na osnovu posebnih projekta i programa koji su u skladu sa funkcijom zaštićenog područja;
- izgradnja novih sadržaja za sport, rekreaciju i sl., koji biološki i pejzažno ne ugrožavaju zaštićeno prirodno dobro, kao i rekonstrukcija postojeće infrastrukture za koju je neophodna tehnička dokumentacija izrađena u skladu sa mjerama i uslovima zaštite;
- rekonstrukcija i dogradnja postojećih objekata koji su isključivo u skladu sa funkcijom zaštićenog prostora a arhitektonsko oblikovanje ovih objekata mora u potpunosti biti prilagođeno postojećem ambijentu i pejzažu;
- rekonstrukcija kulturnih dobara po uslovima i mjerama zaštite koje propisuje nadležna uprava za zaštitu spomenika kulture i nadležni organ uprave iz oblasti zaštite prirode;

U Planu upravljanja se mogu naći podaci o vrstama koje su sađene na Gorici koje mogu biti dobar ulazni podataka za revitalizaciju predmetnog prostora

3.3.1. **Spomen-grobnica palih heroja – Partizanu borcu** - izvod iz Studije zaštite za Park šumu Gorica (Slika 4)

Kulturno dobro Spomen-grobnica palih heroja – Partizanu borcu na Gorici stavljeno je pod zaštitu rješenjem broj 634/57 od 8. avgusta 1957. godine, a uvedeno u Registar kulturnih dobara 08-799/1 od 14. 06. 1962. god.

Vrsta nepokretnog kulturnog dobra Spomen grobnice je kulturno-istorijski objekat: arhitektonsko djelo i memorijalni objekat.

Na Listu nepokretnosti broj 640, kulturno dobro se nalazi KP 2281, KO Podgorica II kao spomenik kulture. Površina zone nepokretnog kulturnog dobra iznosi 704.5 m², a zaštićena okolina kulturnog dobra zahvata dio katastrske parcele KP 2281, I KP 2282 u cjelosti, ukupne površine 27,947 m². Predložena zaštićena okolina definisana je hodnom stazom oko kompleksa.

Na osnovu Zakona o zaštiti kulturnih dobara Spomen-grobnica palih – Partizanu borcu heroja se kategorizuje kao kulturno dobro od nacionalnog značaja (2014).

Slika 4. Položaj Spomen-grobnice palih heroja, za zaštićenom okolinom kulturnog dobra

3.4. Društveni značaj Spomenika prirode “Park šuma Gorica”

Spomenik prirode “Park šuma Gorica” predstavlja ključni prirodni ali i društveni resurs Podgorice. Kao „pluća grada“ i kao najvažniji prostor boravka u prirodi u širem centru, Spomenik prirode predstavlja javno dobro od prioritarnog značaja za kvalitet života i društvenu koheziju grada.

Park se svakodnevno koristi i Goricu posjećuju raznovrsne kategorije korisnika, od rekreativaca i sportista, preko porodica s djecom i penzionera, do turista. Najčešće aktivnosti se vezuju za šetnju, trčanje, vožnju bicikla i vježbanje uz postojeću mrežu staza, sportske sadržaje na vrhu, kao i avanturistički park u nižem dijelu.

Prostor ima i snažnu funkciju okupljanja zajednice kroz sportske manifestacije, humanitarne i brdske trke, kao i kroz volonterske akcije čišćenja i pošumljavanja, ekološke kampanje i edukativne ture, što pokazuje visok stepen građanske vezanosti i spremnosti na angažman.

Dodatnu vrijednost čini kulturno-istorijski sloj, sa posebnim osvrtom na Crkvu Svetog Đorđa u podnožju i memorijalni kompleks Spomen-grobnica palih heroja, gdje se održavaju komemorativne svečanosti. Stoga, može se reći da prostor Park-šume funkcioniše i kao mjesto kolektivnog pamćenja.

Česti požari u posljednje dvije decenije i potreba za većom bezbjednošću i nadzorom usmjerili su razvoj i unapređenje načina upravljanja, kroz uvođenje rendžerske službe, video-nadzora

i savremenih sistema rane detekcije požara, uz kontinuirane sanacije i pošumljavanja, što dodatno potvrđuje njen društveni značaj i fokus na zaštiti prostora.

3.5. Podaci iz prostorno-planske dokumentacije

Prema važećoj prostorno-planskoj dokumentaciji, brdo Gorica je kategorizovano kao zaštitno zelenilo – park-šuma, gdje nisu predviđeni građevinski objekti osim prateće infrastrukture za tu namjenu. Administrativno, prostor se nalazi unutar više katastarskih parcela i gradskih zona, ali za svrhe ovog konkursa posmatra se kao jedinstvena cjelina definisana granicom zaštićenog dobra.

Idejno rješenje mora biti usklađeno sa ciljevima, mjerama i vizijom definisanim u Studiji zaštite predmetnog područja, Odluci o proglašenju Spomenika prirode “Park šuma Gorica” i važećem Planu upravljanja spomenikom prirode „Park šuma Gorica” 2024–2029.

3.6. Upoznavanje sa lokalnim prirodnim uslovima i ekosistemom

U cilju boljeg razumijevanja prirodnih odlika urbane flore i faune Podgorice, kao i načina pošumljavanja **Park-šume** Gorica, upućujemo učesnike na konkursu na sledeće izvore:

<https://sekretarijat-za-ppor.podgorica.me/wp-content/uploads/2023/08/studija-gorica-maj-2022.pdf>

<https://sekretarijat-za-ppor.podgorica.me/wp-content/uploads/2025/02/Nact-plana-upravljanja-2024-2029.pdf>

https://www.researchgate.net/publication/281272638_The_Urban_Flora_Of_Podgorica_Montenegro_SE_Europe_Annotated_Checklist_Distribution_Atlas_Habitats_AndLife-Forms_Taxonomic_Phytogeographical_And_Ecological_Analysis

Studija zaštite za Park šumu Gorica i Plan upravljanja za Spomenik prirode „Park šuma gorica“ za period 2024-2029 je na lokalnom jeziku i predstavlja dobar izvor podataka o uspostavljenom ekosistemu u urbanom jezgru Podgorice kroz dugogodišnji proces pošumljavanja.

Izvor meteoroloških podataka za Podgoricu:

<https://www.meteo.co.me/page.php?id=41>

4. KONKURSNI ZADATAK

4.1. Konceptualni okvir i dizajn principi

Koncepcija idejnog rješenja treba da počiva na integraciji tri međusobno povezane tematske cjeline – **Priroda, Ljudi i Nasljeđe** – koje čine osnovne stubove dizajna za ovaj projekat.

STUB PRIRODA (ekosistem, predio, rezilijentnost)

Stub „Priroda” podrazumijeva tretiranje Spomenika prirode “Park šuma Gorica” prvenstveno kao živog ekosistema koji se štiti, obnavlja i unapređuje. Svi projektantski potezi moraju biti podređeni cilju očuvanja prirodnih i predionih vrijednosti, kao i poboljšanju stanja životne sredine na Gorici.

Osnovni principi: - **Obnova šumske vegetacije posle požara:** Predvidjeti sveobuhvatne mjere ekološke revitalizacije opožarenih dijelova brda, u skladu sa smjernicama Studije zaštite i Plana upravljanja Spomenikom prirode Park šuma Gorica. - **Autohtona vegetacija i biodiverzitet:** Prioritet dati sadnji autohtonih i odomaćenih vrsta drveća i žbunja prilagođenih lokalnoj klimi, uz postepenu transformaciju monokulturne šume alepskog bora u mješovitu lišćarsko-četinarsku sastojinu radi veće ekološke stabilnosti. - **Otpornost na požare (fire-smart dizajn):** Ugrađivati principe „rezilijentnog predjela” koji smanjuju vjerovatnoću širenja vatre. Pratiti predloženu trasu protivpožarnog puta, formirati zelene barijere sadnjom lišćara, manje podložnih požaru, uz predviđanje punktova sa materijalom za gašenje i mreže hidranata. - **Voda i zemljište:** Predvidjeti upravljanje atmosferskim vodama, hvatanje kišnice, kišne vrtove ili upojne kanale. - **Mozaik staništa:** Kreirati mozaik različitih staništa – šumoviti djelovi, šumske čistine, travnjaci, grmovite zone.

STUB LJUDI (rekreacija, dostupnost, društvena uloga)

Stub „Ljudi” stavlja u fokus korisničko iskustvo i društvenu funkciju Spomenika prirode “Park šuma Gorica”. Gorica treba da bude bezbjedan i inspirativan prostor za sve građane i posjetioce, uvažavajući prostorna ograničenja u smislu definisanih zona zaštite prilikom planiranja sadržaja.

Ključni principi: - **Raznovrsni rekreativni sadržaji:** Predvidjeti sadržaje koji će zadovoljiti različite vrste posjetilaca – od sportista i rekreativaca, preko porodica sa djecom, do turista i starijih lica. - **Pristupačnost i univerzalni dizajn:** Markirati bar jednu glavnu rutu od podnožja do vrha ili vidikovca koja je dovoljno blagog nagiba za osobe u invalidskim kolicima ili roditelje sa dječijim kolicima. - **Bezbjednost i komfor posjetilaca:** Planirati diskretnu rasvjetu, sistem putokaza, odmorišta, vodene česme sa pijaćom vodom, uz povezivanje sa mrežom hidranata, koja istovremeno doprinosi i zaštiti od požara. - **Društvena interakcija i zajednica:** Predvidjeti prostore i programe koji podstiču okupljanje različitih grupa. - **Edukacija i podizanje svijesti:** Predložiti tematske staze ili punktove sa interpretativnom signalizacijom, koji će se nadovezati na postojeće edukativne staze i Mediteranski vrt, te omogućiti realizaciju „škole u prirodi”.

STUB NASLJEĐE (identitet, kultura, duh mjesta)

Stub „Nasljeđe” obuhvata sve one aspekte Gorice koji se tiču kulturno-istorijskog identiteta, simbolike i priča vezanih za ovaj prostor.

Principi dizajna: - **Očuvanje kulturnih dobara:** Osigurati da sve intervencije poštuju integritet Spomen-grobnice palih heroja. - **Integracija istorijskih narativa:** Kroz dizajn integrisati elemente koji će posjetiocima dočarati istorijske, kulturne i simboličke priče vezane za brdo. - **Identitet i simbolika brda:** Pojačati emotivnu vezu i simboliku Gorice kroz dizajn. - **Poštovanje „duha mjesta”:** Reverzibilnost je dio tog duha – svaka intervencija može i da se ukloni jednog dana bez trajnih posljedica.

4.2. Posebni programski uslovi i preporuke

4.2.1. Zone park-šume Gorica – predloženi sadržaji po zonama

Donji plato – memorijalni kompleks Spomen-grobnice palih heroja

Zona donjeg platoa (Memorijalni kompleks Spomen-grobnica palih heroja) predstavlja najposjećeniju i među korisnicima najprepoznatljiviju cjelinu park-šume Gorica. Stoga je potrebno postojeće sadržaje dodatno integrisati, jasno označiti i učiniti vidljivijim i čitljivijim u prostoru.

Obavezne mjere obuhvataju uređenje staza prilaza, uvođenje diskretnog osvjetljenja i klupa za posjetioce, uz očuvanje sagledavanja prostora oko spomenika; preporučuje se postavljanje tematskih instalacija/panoa i signalizacije radi jasnijeg „čitanja“ prostora, kao i formiranje „zelene učionice“ u zahvatu Spomenika palih boraca, kao multifunkcionalnog prostora za edukativne aktivnosti, časove u prirodi i komemorativne sadržaje, koji se ambijentalno uklapa u memorijalni karakter zone.

Mediterranski vrt zadržati i revitalizovati kroz obnovu postojeće botaničke zbirke, uz info table i sadnju autohtonih medonosnih i mirisnih vrsta, uz preporuku da se vrt označi kao edukativni punkt i uključi u tematsku botaničku stazu.

Avanturistički park sa postojećim kafe-barom zadržati i unaprijediti, pri čemu kafe-bar tretirati kao privremeni, montažni i prateći sadržaj u okviru rekreativne zone.

Preporučuje se dopuna Donjeg platoa dječjim igralištem zasnovanim na principima otkrivanja prirode (prirodni materijali, elementi reljefa, vegetacije i vode kao igrački elementi), umjesto industrijski proizvedenih, tipskih konstrukcija, i zonom za kućne ljubimce, uz jasno usmjeravanje kretanja i označavanje sadržaja radi uvezivanja cjeline donjeg platoa.

Vršni plato

Vršni plato Gorice je najviša tačka užeg gradskog jezgra i prirodni vidikovac sa kojeg se sagledava Podgorica, ali danas nema čitljiv i prepoznatljiv karakter, pa se od konkursnog rješenja očekuje da ovaj prostor uobliči kao jasnu ambijentalnu cjelinu sa identitetom, orijentacijom i sadržajima za sve uzraste.

Fokus treba da bude na uspostavljanju prostorne strukture i doživljaja mjesta kroz uređen glavni vidikovac, uz otvaranje ključnih vizura, niz manjih platoa sa mobilijarom, multifunkcionalni edukativni prostor poput „zelene učionice“ ili manjeg amfiteatra, senzorno i inkluzivno igralište, modernizovanu teretanu na otvorenom, diskretni prateći paviljon za okupljanje korisnika, kao i mogućnost umjetničkih intervencija i land art rješenja koja jačaju karakter prostora bez agresivnih zahvata. Posebnu pažnju posvetiti zaštiti reprezentativnih primjeraka *Pinus pinea*, koji predstavljaju jedinstvenu dendrološku vrijednost na području Glavnog grada i čiji se ambijent ne smije narušiti.

Postojeći fudbalski teren je potrebno unaprijediti i transformisati u kvalitetnu multifunkcionalnu sportsko-rekreativnu površinu, ali kao prateći element u cjelini, dok je ključni kreativni zadatak da se predvidi savremen, nenametljiv i ambijentalno uklopljen “landmark” koji obilježava vrh Gorice kao tačku sagledavanja grada, funkcionišući istovremeno kao novo mjesto identifikacije, okupljanja i orijentacije u park-šumi, ali i u gradu.

4.2.2. Mreža staza i ulazi u Park-šumu Gorica

Mrežu kretanja kroz Park-šumu Gorica potrebno je projektovati kao čitljiv, bezbjedan i prepoznatljiv sistem koji povezuje glavne ulaze sa svim zonama park-šume, uz jasnu hijerarhiju primarnih i sekundarnih pravaca i neprekidne kružne maršute.

Postojeću mrežu asfaltiranih staza, prikazanu u grafičkom dijelu konkursa, čini sistem koji je u prostoru horizontalnom signalizacijom podijeljen na pješački i biciklistički tok, slično kolovozu — premda ta podjela nije prikazana u grafičkom prilogu. Ova mreža pripada III zoni zaštite i tretira se kao zatečena i fiksna — njeno širenje nije dozvoljeno, izuzev po predloženoj trasi protivpožarnog puta datoj u grafičkom prilogu. Intervencije su moguće isključivo u pojasu širine do 2 m uz ivicu asfalta, i to za proširenja staze i za formiranje džepova namijenjenih odmoru, sjedenju, fitnes i vitaparcours sadržajima. Zbog neposredne blizine dva toka, na asfaltiranim stazama često dolazi do kolizije biciklista i pješaka; unapređenjem ovih staza potrebno je tu koliziju ublažiti, a na strmim i brzim dionicama predvidjeti fizičko razdvajanje tokova (barijera, zaštitna ograda, tampon-pojas zelenila ili slično).

Isprekidanom crnom linijom u grafičkom prilogu prikazana je mreža prirodnih, utabanih staza koje većinom poznaju mještani, a koje nisu jasno definisane ni obilježene u prostoru. Upravo u njima leži najveći potencijal za unapređenje cjelokupnog sistema kretanja: konkursnim rješenjem treba ih aktivirati i učiniti čitljivim kao autentičan segment mreže — uključujući mogućnost uspostavljanja rekreativne maršute kroz park — vodeći pritom računa o protivpožarnim principima i usklađenosti sa trasom protivpožarnog puta.

Duž asfaltiranih staza, na pojedinim mjestima, već postoje začeci edukativnih staza koji nisu kartirani ni sistematizovani. Konkursnim rješenjem potrebno ih je osmisliti i definisati — kroz interpretativne sadržaje, signalizaciju, mikrolokacije za zadržavanje i savremene digitalne alate (QR kodovi, audio-vodiči, AR sadržaj) — kako bi u fazi izvođenja mogle biti dalje razrađene i unaprijeđene.

Za nove i unaprijeđene dionice koristiti prirodne i vodopropusne materijale (šljunak, drobljeni kamen), pri čemu asfaltiranje novih staza nije dozvoljeno. Preporučene minimalne širine su 1,5–2,0 m za primarne i 1,0–1,2 m za sekundarne pješačke pravce. Na strmim dionicama predvidjeti serpentine umjesto direktnih uspona, a po potrebi stepeništa ili rampe od drveta, kamena ili utabanih pragova.

Ulazne zone urediti na minimum četiri glavna ulaza (sjever, jug, istok, zapad), pri čemu svaki treba da sadrži info-tablu, parking za bicikle i urbani mobilijar, uz mogućnost manjeg parkinga

u neposrednoj blizini. Postojeći asfaltni put do vrha zadržati kao glavnu servisnu saobraćajnicu, uz fizičku kontrolu pristupa, a cjelokupnu mrežu uskladiti sa protivpožarnim zahtjevima i predloženom trasom protivpožarnog puta.

Javnu rasvjetu predvidjeti samo na mjestima gdje je opravdana — glavnim stazama i ključnim tačkama — uz energetske efikasne rješenja i diskretnu integraciju u ambijent.

4.2.3. Pošumljavanje i rekultivacija

Pošumljavanje i rekultivacija Spomenika prirode "Park šuma Gorica" koncipiraju se kao dugoročan proces obnove autohtonih šumskih zajednica i postupne transformacije postojeće monokulturne sastojine alepskog bora i čempresa u stabilnu mješovitu lišćarsko-četinarsku šumu.

Konkursnim rješenjem potrebno je definisati prioritetne zone pošumljavanja, sa težištem na opožarenim površinama, kao i zone koje se prepuštaju prirodnoj sukcesiji, uz očuvanje otvorenih travnatih staništa kao trajnih livada koje se održavaju redovnim košenjem.

Sadnja se zasniva na autohtonim i odomaćenim vrstama prilagođenim klimatogenom pojasu Podgorice. Iz sprata drveća prednost imaju listopadne vrste poput *Quercus trojana*, *Quercus pubescens*, *Quercus ilex*, *Fraxinus ornus*, *Acer monspessulanum*, *Carpinus orientalis*, *Celtis australis*, *Cercis siliquastrum* i *Tilia sp.*, uz odgovarajuće zimzelene i četinarske vrste (*Olea europaea*, *Pinus pinea*, *Pinus pinaster*, *Cupressus sempervirens*). Iz sprata žbunja koristiti *Cornus mas*, *Crataegus monogyna*, *Cotinus coggygria*, *Punica granatum*, *Arbutus unedo*, *Myrtus communis* i *Juniperus oxycedrus*. Strogo je zabranjena upotreba invazivnih vrsta (*Robinia pseudoacacia*, *Ailanthus altissima* i drugih) i vrsta koje ne odgovaraju stanišnim uslovima brda (*Paulownia*, *Picea* i sl.).

Na strmim terenima obavezno predvidjeti agrotehničke i biološke mjere stabilizacije, uključujući terasiranje i meliorativne radove za poboljšanje karakteristika zemljišta. U cilju smanjenja rizika od požara, uspostaviti vatrootporne „zelene barijere“ – pojaseve lišćara manje podložnih sagorijevanju oko kritičnih lokacija i uz rubove šume, segmentaciju četinarskih sastojina, te punktove sa materijalom za gašenje i optimalnu mrežu hidranata i javnih česmi.

Kao dodatna vrijednost, preporučuje se uključivanje lokalne zajednice, obrazovnih institucija i društveno odgovornih kompanija u proces obnove, čime rekultivacija postaje i društveni proces ko-kreacije, a ne isključivo tehnička intervencija.

4.2.4. Signalizacija, urbana oprema i materijalizacija

Spomenik prirode "Park šuma Gorica" danas nema ujednačenu navigacionu i informativnu signalizaciju, niti prepoznatljiv vizuelni identitet, zbog čega se od konkursnog rješenja očekuje da uspostavi jedinstven sistem signalizacije i urbane opreme koji će park brendirati kao urbanu park-šumu u centru Podgorice, jasno čitljivu i pristupačnu.

Signalizacija treba da obuhvati ulazne info-table na svim glavnim ulazima, putokaze na raskrsnicama sa udaljenostima do ključnih tačaka, mape tipa “nalazite se ovdje” na odabranim lokacijama, interpretativne table na mjestima od značaja uz QR kodove za digitalni sadržaj, kao i diskretne oznake pravila i upozorenja, posebno za zabranu loženja vatre.

Urbani mobilijar mora biti funkcionalan, uniforman i prepoznatljiv u savremenom urbanom dizajnu, sa više tipova klupa i ležaljki postavljenih uz vizure i čvorišta kretanja, stolovima za piknik u jasno definisanim zonama, korpama sa poklopcem i selekcijom otpada na ulazima, nadstrešnicama ili pergolama na ključnim mjestima zadržavanja, stajalištima za bicikle, te rasvjetom ograničenom na potrebne tačke. Preporučuje se i postavljanje pojilišta za ptice uz postojeće komunikacije, kao i kućica za gniježđenje na pogodnim stablima, čime se dodatno unapređuje lokalni biodiverzitet i edukativna funkcija parka.

Materijalizacija treba da bude prirodna i vodopropusna, ali izvedena u mjeri urbanog parka: staze od sabijenog šljunka i zemljanih podloga, stepenice i pragovi na većim nagibima od drveta ili kamena, platoi i kontaktne zone oko sadržaja od prirodnog kamena, a podloge igrališta od malča, pijeska ili gumiranih slojeva, uz ujednačenu paletu boja i izbjegavanje intenzivnih vještačkih boja.

Svi elementi signalizacije, opreme i materijala moraju biti objedinjeni jedinstvenim grafičkim identitetom, tehnički izdržljivi i “antivandal” izvedeni, tako da omogućavaju racionalno, inovativno i dinamično korišćenje prostora tokom cijelog dana i godine.

4.2.5. Propisi i preporuke za projektovanje

Prilikom projektovanja neophodno je poštovati odredbe sljedećih propisa:

- Zakon o izgradnji objekata („Sl. list CG“, br. 019/25 od 04.03.2025, 092/25 od 07.08.2025, 160/25 od 30.12.2025);
- Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom („Sl. list CG“, br. 48/13 i 44/15);

kao i drugim propisima koji regulišu izgradnju objekata.

U procesu projektovanja se preporučuje korišćenje i *Priručnik za planiranje javnih prostora u Crnoj Gori* (Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore, Podgorica, Crna Gora, 2015. <https://mrt.gov.me/rubrike/publikacije/155472/Prirucnik-za-planiranje-i-uredjenje-javnih-prostora-u-CG.html>), kao i Studija zaštite Spomenika prirode Park šuma Gorica i Plan upravljanja Park-šumom Gorica (2024–2029) kao osnovni stručni dokumenti koji definišu obavezne mjere zaštite i smjernice za uređenje prostora.